

А.М. Статівка,
член-кореспондент НАПрН України,
д-р юрид. наук, професор,
професор кафедри земельного та аграрного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

ПРО ВИКОРИСТАННЯ БІОТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Сільське господарство, як центральна ланка аграрного сектору економіки, відіграє ключове значення для виконання сучасних викликів забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки. За останні десятиліття система сільськогосподарського виробництва значно вдосконалилася, як у світі, так і на теренах України, в тому числі завдяки впровадженню та застосуванню технологічних ноу-хау.

Сьогодні передумовою ефективного соціально-економічного розвитку та збереження природних ресурсів є забезпечення сталого сільського

господарства. Зазначене обумовлює трансформацію наукових та організаційно-правових підходів до традиційного ведення сільського господарства шляхом поступового впровадження передових технологій, зростання диверсифікації сільськогосподарських культур, ведення органічного землеробства та створення цілісно-інтегрованої системи сільськогосподарського виробництва.

В Україні суттєвою проблемою залишається низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва, а також наявність ризиків збільшення виробничих витрат внаслідок зростання рівня зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій, збільшення вартості невідновлюваних природних ресурсів у структурі собівартості виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції. Саме тому, цільовим орієнтиром вдосконалення державної аграрної політики нашої держави є створення умов для запровадження найбільш продуктивних, ресурсномістких та енергоефективних засобів виробництва і технологій [1].

Стратегічним напрямом діяльності сільськогосподарських товаровиробників, який орієнтований на виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції та мінімізацію технологічного навантаження на довкілля є екологізація сільськогосподарської діяльності, в процесі досягнення мети якої застосовуються біотехнології.

Термін «біотехнологія» бере витоки з початку ХХ ст. й було запроваджено у науковий обіг інженером сільського господарства Карлом Еркі, який пояснював сутність біотехнологій як технологій, які включають процес вироблення продуктів із сировини за допомогою живих організмів. Згодом зазначений термін через різноманітність тлумачень постійно зазнавав трансформації й втрачав первинного значення [2].

У сучасній вітчизняній доктрині біологічні технології інтерпретуються як узагальнююче поняття, що об'єднує технології будь-якого виду, пов'язані з використанням живих організмів, їх похідних біологічних систем для виготовлення або зміни продуктів або процесів [3].

Відповідно до Конвенції про охорону біологічного різноманіття від 1992 р., біотехнологія детермінується як будь-який вид технології, пов'язаний з використанням біологічних систем, живих організмів або їх похідних для виготовлення або зміцнення продуктів, або процесів з метою їх конкретного вживання [4].

Біотехнології, що використовуються у сфері сільськогосподарського виробництва, доцільно класифікувати на такі види: а) біотехнології, які є корисними для людини та «дружніми» для довкілля. Наприклад, використання біопестицидів з відповідних мікроорганізмів, які є токсичними для певних сільськогосподарських шкідників, але безпечними для людини, тварин, птахів, корисних комах тощо; б) біотехнології, що можуть мати потенційний ризик для здоров'я людини чи довкілля, але його можна попередити за допомогою певних превентивних заходів.; в) біотехнології, що можуть мати потенційний або, навіть, реальний ризик для здоров'я людини

чи довкілля, який передбачити, відстежити чи попередити за допомогою наявних натеper технологій та технічних засобів неможливо [5, с. 366–367].

За сучасних умов розвитку аграрного сектора виробництва та необхідності створення конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, уявити сільське господарство без застосування біотехнологій неможливо, адже останні спроможні забезпечити приріст рівня врожайності сільськогосподарських культур, вдосконалити їх харчову цінність, розробити біологічні засоби боротьби із шкідниками, вивести якісно нові види рослин, стійких до шкідливих факторів навколишнього природного середовища тощо.

З іншого боку, застосування біотехнологій у сільському господарстві впливає на якість природних ресурсів. Екологічні переваги від використання біотехнологій полягають у тому, що використання, наприклад, біотехнологічних культур (біопестицидів) сприяють скороченню використання традиційних пестицидів та вдосконалюють техніку обробки земель, що зменшує ерозію ґрунтів, забруднення води та викиди парникових газів.

Отже, біотехнологію можна визначити як нову наукову основу та узагальнену технологію з екологічно сприятливим потенціалом, яка має бути спрямована на максимально можливе зниження негативного антропогенного впливу на довкілля та забезпечення екологічного балансу в навколишньому природному середовищі. Використання біотехнологій у сільському господарстві дозволяє вирішувати ряд глобальних проблем: від втрат урожаю, та у результаті підвищення продовольчого забезпечення в контексті демографічного зростання населення, до покращення соціально-економічного розвитку держави.

Сучасний агробізнес потребує збалансування економічних та екологічних цілей, що вимагає нового бачення виробництва сільськогосподарської продукції із застосуванням модернізованих методів та технологій. На сучасному етапі розвитку чинна система законодавства України про застосування біотехнологій, в тому числі й в аграрному секторі економіки, лише починає формуватися.

Впровадження правових та організаційних засад зеленої економіки є законним явищем екологізації суспільного (в тому числі й аграрного) виробництва як перманентного процесу забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Біотехнології мають як переваги, так і недоліки, саме тому стратегічно важливим та пріоритетним є завдання збалансування цілей та відповідно методів їх досягнення у сфері збереження довкілля та забезпечення екологічної безпеки й інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та розвитку аграрного сектору економіки шляхом оптимізації найкращих здобутків природничих, біологічних й правових наук та відображення отриманих досягнень у правовій площині.

Література

1. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 № 806-р. *Урядовий кур'єр*. 21.11.2013. № 215.

2. Tripathi K.K. (2007). *Biotechnology and IPR Regime: In the Context of India and Developing Countries*, Veena (ed.), *Biotech Patent Law*, Hyderabad, IFCAI, p.187.

3. Піддубний О.Ю. Основні поняття і категорії законодавчого регулювання правовідносин у сфері біотехнологій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-2 (2). С. 59–62.

4. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 05.06.1992. *Офіційний вісник України*. 2007. № 22. Ст. 932.

5. Курман Т.В. Теоретико-методологічні засади правового забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право». Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 487 с.

УДК 349.4 + 349,6
О 45

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту економіко-правових досліджень НАН України (протокол № 10 від 25.11.2019)*

Організаційний комітет конференції:

Устименко Володимир Анатолійович – голова Оргкомітету, директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, професор, Заслужений юрист України, науковий редактор збірки матеріалів конференції;

Андрейцев Володимир Іванович – академік НАПрН України, д-р юрид. наук, професор, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права НТУ «Дніпровська політехніка» МОН України, Заслужений юрист України;

Дзєабрайлов Руслан Алятихович – д-р юрид. наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту економіко-правових досліджень НАН України;

Кірін Роман Станіславович – д-р юрид. наук, доцент, провідний науковий співробітник Інституту економіко-правових досліджень НАН України;

Єремєєва Наталія Валеріяна – завідувачка відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Інституту економіко-правових досліджень НАН України, канд. юрид. наук.

Ілліріонов Олександр Юрійович – старший науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Інституту економіко-правових досліджень НАН України, упорядник збірки матеріалів конференції.

О 45

Об'єкти екологічного і суміжних галузей права: теоретичні та практичні аспекти в умовах сталого розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (29 листопада 2019 р., м. Київ). Наук. ред. В.А. Устименко. Київ: НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень, 2019. 130 с.

ISBN 978-966-02-9081-5

Objects of Environmental and Related Branches of Law: theoretical and practical aspects of sustainable development: materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (November 29, 2019, Kyiv). Ed. by V.A. Ustymenko. Kyiv: NAS of Ukraine. Institute of Economic and Legal Research, 2019. 130 p.

У виданні представлені тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Об'єкти екологічного і суміжних галузей права: теоретичні та практичні аспекти в умовах сталого розвитку» (29 листопада 2019 р., м. Київ), підготовлені за такими базовими напрямками: об'єкти екологічного права: теоретико-методологічні засади визначення та класифікації; теоретичні та практичні аспекти розмежування об'єктів екологічного та екологізованих галузей права; об'єкти природоресурсного права: проблемні питання; об'єкти природоохоронного права в умовах сталого розвитку; суміжність еколого-господарського режиму об'єктів права екологічної безпеки; правове регулювання раціонального і ефективного природокористування; правова охорона повітря, водних об'єктів, земель та надр в умовах навантаження від господарської діяльності.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів в закладів вищої освіти, юристів-практиків.

УДК 349.4 + 349,6

ISBN 978-966-02-9081-5

© Інститут економіко-правових досліджень НАН України, 2019
© Автори тез доповідей, 2019